

Milena Mileva Blažič

Primož Suhodolčan:
Tina in medvedja
moč. Tina Maze,
resnična pravljica.

Ilustriral Gorazd Vahen. Ljubljana: DZS, 2016.

Primož Suhodolčan je na osnovi analize statistike izposoj v splošnih knjižnicah (2003–2016) v samem vrhu. Pri tem se zastavljata vsaj dve vprašanji, in sicer ali število izposoj dejansko pomeni tudi število prebranih knjig (ne le njegovih, pač pa tudi knjig drugih priljubljenih avtorjev in avtoric) ter na osnovi katerih kriterijev in elementov vrednotenja se knjige sploh izposojajo. Odgovor, do katerega pridemo s pomočjo primerjalne analize kvantitativnih (izposoje) in kvalitativnih (umetniškost) kriterijev, nas pelje po sledih samega literarnega sistema, v katerem so avtorji in avtorice primarno razvili *strategije* za izposajo in ne za branje.

Za sodobni mladinsko-literarni prostor in čas je značilen razmah slikarstva, ki predstavlja precej donosno tržno nišo. V skladu s pojmovanjem literarno-sistemske teorije so sodobni avtorji zgolj proizvajalci in knjige produkti, ustanove so založniški posredniki, repertoar so slikarice in bralci potrošniki. Avtorjev in založnikov večinoma žal ne zanima “branje” knjig (čeprav se raziskava iz leta 2014 imenuje *Bralna kultura in nakupovanje knjig*). Generiranje potrošniške miselnosti celotnega mladinsko-literarnega

podсистema sega na razna področja, od pisateljskega “davka na ciklostil” oziroma na fotokopiranje v šolah (kar pomeni nespoštovanje otrok kot edinih pravih bralcev v Sloveniji; bolj smiselno bi bilo, da bi se pisatelji zavzeli in obdavčili nebralce ali kič) do vrednotenja slikanice kot polovice knjige; dolina šentflorjanska res ponuja preveč zgovornih primerov!

Značilnost sodobnega časa so tudi “slikanice slavnih”, o katerih piše tudi Sandra Beckett v znanstveni monografiji *Crossover Picturebook: A Genre for All Ages* (2012). Slikanico definira kot večnaslovniški žanr, ki se deli na slikanice brez besed, umetniške slikanice, umetnostne slikanice, večgeneracijske slikanice in slikanice slavnih. Tudi v Sloveniji je to postal trend; Tomaž Domicelj: *Pravljica o pridni voluharici* (2011), *Basen o lenem komarčku*, (2010); Jernej Kuntner: *Beli krtek Albin* (2014); Barbara Lapajne Predin: *In smo šli* (2012); Darja Lovšin: *Mačke malega mesta* (2007); Adi Smolar: *Jezikovni kotliček* (2011), *Zgodba o rolici papirja* (2012), *Radovedna lutka* (2013), *Domišljava žaba* (2013), *Puja in Andrej Migec* (2013), *Jaz ne grem v šolo* (2014); Darja Korez Korenčan: *Klemen in Klementina* (2012) idr.

Kratka sodobna pravljica Primoža Suhodolčana in ilustratorja Gorazda Vahna je izšla v slikaniški knjižni obliki in vsebuje osebni predgovor realne (in irealne) naslovne junakinje Tine Maze. Na koncu najdemo kronološki seznam nagrad, ki jih je smučarka prejela. Slikanica je izšla v slovenščini (5000 izvodov) in skoraj istočasno še v angleščini (*Tina and bear power: Tina Maze, a real-life fairy tales*, 350 izvodov). Pričujoče delo ni prvi takšen izdelek avtorja, ki je s podobnimi potrošniškimi prijemi že v preteklosti domnevno spodbujal bralno kulturo (*Lipko in Košorok/Lipko and Basket-Billy* (2013); *Lipko in svetovni prvaki* (2015)). V navezavi na takrat aktualno prvenstvo v košarki je bila slikanica s stališča neoliberalizma lep potrošniški uspeh (a poudarek je vendarle na potrošniški).

O precej nekritični recepciji literarnih del povprečne ali nižje kakovosti priča tudi zapis na spletni strani SNG Nova Gorica, kjer so letos uprizorili Suhodolčanovo besedilo *Živalske novice*. Tam naletimo na nenavadno slavilno oceno brez navedbe vira informacij in kriterijev ter elementov vrednotenja: “Primož Suhodolčan, zelo priljubljen sodoben otroški in mladinski pisatelj, ki je za svoja dela prejel vrsto nagrad, med njimi večkrat zapored tudi priznanje Moja najljubša knjiga (za deli *Košarkar naj bo!* in *Pozor, pravljice!*), je med bralci znan predvsem po svojem razigranem humorju in akcijski komiki, ki jo uporablja za pripovedovanje svojih zgodb.”

Avtor je tudi k projektu “Tina Maze”, pristopil potrošniško in proizvedel izdelek (slikanico), ki se najbolje trži po zunajliterarnih kriterijih. Domnevni uspeh, ki je posledica tržnih prijemov brez kakovostne vsebine,

je marketinški in slavi formo brez ustrezne literarne dopolnitve. Nedvomno so prizadevanja vrhunskih športnikov in športnic, tudi Tine Maze, spoštovanja vredna. Zato se postavi vprašanje, mar si ne bi nadpovprečna oseba in osebnost zaslužila monumentalizacijo in semantizacijo na najvišji ravni, na ravni vrhunskega literarnega dela, ne pa zgolj povprečne literarne skice. *Tina in medvedja moč* je populističen tržni prijem, primarno usmerjen v število prodanih izvodov in ne v samo branje. Odrasli in mladi bralci, s katerimi smo pravljico obravnavali, so ravno zaradi naslovne junakinje in njenega uvodnega nagovora (“Dragi moji”) utemeljeno imeli višja pričakovanja do literarnega besedila.

Žanrsko gledano je *Tina in medvedja moč* nekakšen slikaniški *Bildungsroman*, v katerem poskuša avtor kombinirati domnevno pravljичni slog (“Za devetimi gorami, sedmimi vodami ...”) s subverzivnimi elementi (“... in pri drugem ovinku levo je kraj, ki mu rečejo Črna.”) ter tako izzvati obraten horizont pričakovanja bralca. Besedilo poskuša biti duhovito in iz kratke sodobne pravljice ustvarja večžanrsko pravljico, a to počne neuspešno, saj domisljice niso slogovno utemeljene v kontekstu, ampak so larpurlartistične.

Literarno besedilo vsebuje nepotrebne zastranitve, ki oddaljujejo od osrednjega dogajanja – razvoja od otroka/deklice do zmagovalke. Po nepotrebem je dodana tudi nova literarna oseba, arhetip (čarobnega) pomočnika v obliki poosebljenega medveda (ilustriranega kot realnega medveda). Lik medveda postane Tinin zaveznik, pri čemer je deklčina motivacija za takšno (pasivno) sodelovanje linearna: “(V)si me hodijo gledat, nihče pa se noče pogovarjati z mano.” Tina ima kot junakinja attribute sociocentrizma, poguma, poštenosti, zaradi empatije pa si zasluži še “medvedjo moč”. Je deskriptivna izbranka, ki jo je avtor utemeljil le na ravni opisov, ne pa v dejanjih. Tina naslednji dan poskuša smučati, pogoj za zmago pa je, da posluša patriarhalne nasvete medveda. Domnevni treningi s pomočjo poosebljenih živalih so prikazani postmoderno – hedonistično in linearno. Avtor kljub vsem možnostim, ki jih ponuja književna vrsta kratke sodobne pravljice, piše enodimenzionalno. Zdi se, da bi se bilo za literarno skladnejši rezultat v sodobnem času namesto po enodimenzionalnem modelu ljudske pravljice ustrezneje zgledovati po modelu Vladimirja Proppa (*Morfologija pravljice*) in Josepha Campbella (*Junak s tisočnimi obrazi*).

Medvedja intervencija junakinji odvzame attribute junaštva in pogumnega soočanja s težko preizkušnjo (Propp); poleg tega Tina ni subjektivizirana, ampak reificirana. Avtor jo definira na osnovi “Velikega Drugega” (Slavoj Žižek: *Veliki Drugi ali vzdrževanje videza v javnem prostoru*),

upodobljenega v liku medvedjega alter ega, ki je dejansko osrednji literarni lik. Tina bi morala biti junakinja iskalka (skladno s Proppovo teorijo), žal pa je v besedilu predstavljena kot junakinja žrtev, ki za uspeh potrebuje zunanjo intervencijo. Je subjekt, ki *ne ve*, za razliko od poosebljenega lika medveda kot tistega, ki *ve*. Junakinja je tako reificirana v objekt ali marioneto, s katero upravljata pravljlična pomočnika medved in lisica (v stereotipni vlogi antagonistke). Če še enkrat pogledamo skozi prizmo Žižkove teorije, vidimo, da je v pravljici prišlo do “samogibanja pojma” – medvedja (po)moč je primer, kako se osnovni pomen, medvedja moč, sprevrže v svoje nasprotje, v Tinino nemoč, da dostojanstveno, pošteno in samostojno zmaga. Paradoks je tudi v tem, da simbolna funkcija zastopa Drugega (medveda) kot varuha videza. Domnevno šaljive domislice v besedilu naj bi imele pozitivno stabilizacijsko funkcijo, vendar nato vstopi še Tretji – lisica. V obeh omenjenih likih gre za psihoanalitično zastranitev, ki je s stališča vsebine nepotrebna.

Naslovna junakinja je tako oropana sublimne geste, zato se avtor zateka v estetizacijo: poosebljeni medved da Tini čarobno moč, poosebljena lisica hitrost, oboje pa je linearno, enodimenzionalno in neutemeljeno. Učenec tretjega razreda osnovne šole, v kateri so za domače branje morali kupiti in prebrati slikanico *Tina in medvedja moč*, je na vprašanje, kakšna se mu zdi slikanica, ki so jo morali prebrati iz *užitka*, odgovoril: “Polresna.”

Ne da bi se sklicevala na otrokove besede kot v Andersenovi pravljici *Cesarjeva nova oblačila*, pa vendar, kdo pravi, da otrok ne more intuitivno začutiti literarnega manka in tržnega presežka nekega besedila?